رفع موانع تولید پاک کیش ۲

گفت‌وگو در ارس ۴

تجارت جهانی

شماره: ۲۵۰
پنج‌شنبه ۱۴۰۵/۰۸/۲۸

info@Tejarate.cc
www.Tejarate.cc

سال هفتم/ ۴صفحه قیمت ۴۰۰۰ تومان

کیش، مقصد گرم شمال

۲

رشد مناطق تجارت آزاد

تقاضای شرکت‌های آمریکایی برای استفاده از مناطق تجارت خارجی (Foreign-Trade Zones) در سال ۲۰۲۶ به‌شکل چشمگیری افزایش یافته است. طبق داده‌های رسمی، در نیمه اول سال جاری تعداد اعلان‌های فعالیت تولیدی پیشنهادی به ۷۲ مورد رسید؛ رقمی که بیش از دو برابر ۳۵ مورد ثبت‌شده در مدت مشابه سال ۲۰۲۵ است. این جهش عمدتاً نتیجه مستقیم تعرفه‌های جدید دولت ترامپ و سیاست‌های تشویق بازگرداندن تولید (reshoring) به خاک آمریکا ارزیابی می‌شود.

از جذب سرمایه تا تقویت جایگاه ترانزیتی گیلان

منطقه آزاد انزلی

انبار FLOW هند در دبی

در میانه ماه نوامبر ۲۰۲۶، نخستین انبار شیمیایی خارج از مرزهای هند در منطقه آزاد جبل علی (جافزا) دبی افتتاح شد. این مرکز که زیر چتر ابتکار FLOW (تسهیل لجستیک، انبارداری و تکمیل سفارش‌های خارجی) وزارت بازرگانی و صنعت هند و در چارچوب مأموریت ترویج صادرات راه‌اندازی شده، نقطه عطفی در استراتژی هند برای نزدیک کردن زنجیره تأمین شیمیایی خود به بازارهای هدف است.

این انبار توسط شورای ترویج صادرات مواد شیمیایی پایه، لوازم آرایشی و رنگ‌ها (CHEMEXCIL) با همکاری Apex Logistics و شرکت MOLINDU و حمایت جافزا ایجاد شده و با حضور دکتر ای. ویشنو واردان ردی، کنسول کل هند در دبی، افتتاح گردید. هدف اصلی آن، فراهم‌آوردن امکان نگهداری موجودی برای صادرکنندگان هندی، به‌ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط (MSMEها)، در نزدیکی مشتریان خلیج فارس، آفریقا، اروپا و آسیاست تا زمان تحویل کاهش یابد و پاسخگویی به سفارش‌های فوری ممکن شود.

کاهش مصرف بنزین اردبیل

مصرف بنزین در منطقه اردبیل پس از ساماندهی کارت‌های آزاد جایگاه‌های سوخت، ۶ درصد کاهش یافت. این اقدام با هدف مدیریت مصرف، افزایش نظارت بر توزیع سوخت و کاهش استفاده از کارت‌های اضطراری اجرا شده است. ساماندهی کارت‌ها همچنین امکان کنترل دقیق‌تر میزان سوخت‌گیری و شفافیت در مصرف بنزین را فراهم می‌کند.

تعیین تکلیف تعهدات ارزی

تعهدات ارزی صادراتی شرکت‌های تولیدی مناطق آزاد از محل ورود موقت، در پنجاهمین جلسه کارگروه بازگشت ارز تعیین تکلیف شد.

این موضوع برای شرکت‌های مستقر در مناطق آزاد تجاری-صنعتی مشخص گردید.

کوچولوهای کیش آشپز می‌شوند

در آستانه هفته کتاب، دو کارگاه ساده و جذاب آشپزی ویژه کودکان ۴ تا ۱۰ سال در کیش برگزار می‌شود.

آموزش تهیه کیک پنیر و اسنک مرغ فرصتی است تا بچه‌ها هم مهارت عملی بیاموزند و هم با فعالیت‌های گروهی آشنا شوند.

این برنامه‌ها در ابتدای اسکله تفریحی برگزار می‌شود و فضایی شاد برای خلاقیت کودکان فراهم می‌کند.

چنین کارگاه‌هایی می‌تواند علاقه به مهارت‌های زندگی را از سنین پایین در کودکان تقویت کند.

کیش، مقصد گرم شمال

در جزایر گرمسیری خلیج فارس، جایی که رطوبت دریا و آفتاب سوزان سال‌هاست هویت گردشگری را شکل داده، مدیران هتل‌ها اکنون به سمت بازارهایی چشم دوخته‌اند که تا همین چند سال پیش دور از دسترس به نظر می‌رسیدند. حمیدرضا مخملباف، رئیس جامعه هتلداران کیش، در گفت‌وگویی با چمدان خبر از برنامه‌هایی سخن می‌گوید که می‌تواند مسیر گردشگری جزیره را تغییر دهد: جذب گردشگران از روسیه و کشورهای اسکاندیناوی. این هدف‌گذاری نه یک شعار تبلیغاتی، بلکه پاسخی عملی به واقعیت‌های اقلیمی، اقتصادی و فرهنگی است که کیش را در موقعیت ویژه‌ای قرار داده است.

کشورهای اسکاندیناوی و روسیه در ماه‌های طولانی زمستان با تاریکی و سرمای شدید روبه‌رو هستند. برای بسیاری از ساکنان این مناطق، سفر به مقصدی آفتابی و گرم نه یک لوکس، بلکه ضرورتی روانی و جسمی است. مخملباف به این نکته اشاره می‌کند که گردشگران این بازارها به‌طور طبیعی به دنبال سواحل گرم و آفتابی می‌گردند و کیش می‌تواند یکی از گزینه‌های جدی باشد. فاصله نسبتاً کوتاه هوایی نسبت به مقاصد دورتر مانند مالدیو یا کارائیب، هزینه کمتر، و وجود زیرساخت‌های هتلی موجود، کیش را در موقعیت رقابتی قرار می‌دهد. این ارزیابی صرفاً امیدوارانه نیست؛ بازارهای هدف تا حد زیادی شناسایی شده‌اند و حالا نوبت برنامه‌ریزی عملی است.

اما جذب این گردشگران نیازمند تطبیق زیرساخت‌ها با انتظارات آن‌هاست. یکی از مهم‌ترین پیشنهادها، ایجاد پلاژهای اختصاصی برای گردشگران خارجی است. مخملباف تأکید می‌کند که این موضوع به معنای نادیده گرفتن ملاحظات فرهنگی و اسلامی نیست. بلکه با برنامه‌ریزی دقیق می‌توان فضاهایی مدیریت‌شده ایجاد کرد که گردشگران خارجی بتوانند از امکانات ساحلی متناسب با نیازهای خود استفاده کنند. چنین مدل‌هایی در کشورهای مختلف جهان وجود دارد و حتی گردشگران مسلمان و شیعه بسیاری نیز به آن‌ها علاقه‌مند هستند. ایجاد این پلاژها می‌تواند یکی از کلیدی‌ترین گام‌ها برای تبدیل کیش از مقصد عمدتاً داخلی به مقصدی بین‌المللی باشد.

این نگاه به بازارهای جدید در حالی مطرح می‌شود که صنعت هتلداری کیش هنوز با پیامدهای رکود اخیر دست‌وپنجه نرم می‌کند. شرایط آب‌وهوایی خاص جنوب و به‌ویژه جزایر، نگهداری هتل‌ها را حتی در دوره‌های کم‌مسافر بسیار پرهزینه می‌کند. رطوبت بالا به‌سرعت به تجهیزات، مبلمان و سیستم‌های سرمایشی آسیب می‌زند و تعطیل کردن کامل هتل‌ها عملاً ممکن نیست. بسیاری از هتلداران در ماه‌های رکود، بدون درآمد قابل توجه، حقوق کارکنان را پرداخت کردند و برای جلوگیری از آسیب به معیشت نیروها از ظرفیت بیمه بیکاری استفاده کردند. با این حال، سرمایه‌گذاران همچنان به توسعه ادامه می‌دهند. هم‌اکنون ۵۴ هتل در کیش فعال هستند، چند هتل در آستانه بازگشایی قرار دارند و حدود ۵۰ هتل دیگر در مراحل توسعه و اقدام هستند. این آمار نشان‌دهنده اعتماد نسبی به آینده است.

یکی از نقاط قوت این برنامه‌ریزی، توجه همزمان به نیروی انسانی است. جامعه هتلداران با همکاری سازمان منطقه آزاد کیش و گروه هتل‌های هما، نخستین مدرسه عملی هتلداری را راه‌اندازی کرده است. هتل آریان که بیش از بیست سال سابقه دارد، به مرکز آموزش عملی تبدیل شده تا هم کارکنان فعلی و هم جوانان جویای کار مهارت‌های واقعی را در محیط واقعی کسب کنند. مخملباف معتقد است آموزش هتلداری صرفاً با مطالعه نظری ممکن نیست و مانند پزشکی یا مهندسی، نیاز به تمرین مداوم دارد. کمیته آموزش نیز به‌عنوان نخستین مصوبه هیئت‌مدیره جدید تشکیل شده تا مهارت‌هایی که در دوران رکود کمرنگ شده‌اند، دوباره تقویت شوند.

سازمان منطقه آزاد کیش در چارچوب اختیارات قانونی خود اقداماتی حمایتی انجام داده است. استمهال شش‌ماهه بدهی هتل‌ها به شرکت آب و برق، افزایش سقف معافیت گمرکی کالاهای همراه مسافر از ۸۰ دلار به سه هزار دلار، و آمادگی برای واگذاری زمین برای ساخت مسکن کارکنان از جمله این اقدامات است. با این حال، مخملباف به نکته‌ای ساختاری اشاره می‌کند که فراتر از اختیارات سازمان منطقه آزاد است: مزیت‌های مناطق آزاد در سایه قوانین مالیاتی کشور کمرنگ شده‌اند. مالیات بر حقوق کارکنان، مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر عملکرد، بخشی از مزیت‌های رقابتی این مناطق را کاهش داده‌اند. اصلاح این مسائل نیازمند تصمیم‌گیری در سطح ملی است.

در این میان، نگاه به بازارهای روسیه و اسکاندیناوی می‌تواند بخشی از راه‌حل بلندمدت باشد. ایران ظرفیت‌های تاریخی، فرهنگی، طبیعی و اقلیمی گسترده‌ای دارد، اما سهم آن از بازار چند هزار میلیارد دلاری گردشگری جهانی ناچیز است. اگر شرایط ورود گردشگران خارجی تسهیل شود و زیرساخت‌های متناسب ایجاد گردد، گردشگری می‌تواند به یکی از پیشران‌های اقتصادی تبدیل شود و وابستگی به درآمدهای نفتی را کاهش دهد. کیش با موقعیت جغرافیایی خاص خود، می‌تواند پیشگام این مسیر باشد.

تجربه هتلداران کیش در دوره‌های بحرانی نیز نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری است. در شرایط جنگ و لغو پروازها، بسیاری از هتل‌ها تا ۸۰ درصد تخفیف دادند یا حتی اقامت رایگان ارائه کردند تا مسافران گرفتار بتوانند منتظر پرواز بمانند. این همراهی نشان می‌دهد که بخش خصوصی آماده است در شرایط سخت نیز نقش خود را ایفا کند.

حالا پرسش اصلی این است که آیا برنامه‌ریزی برای بازارهای سردسیر شمال اروپا و روسیه می‌تواند به واقعیت تبدیل شود. ایجاد پلاژهای اختصاصی، بازاریابی هدفمند، توسعه آموزش نیروی انسانی و رفع موانع قانونی در سطح ملی، همگی قطعات یک پازل هستند. اگر این قطعات کنار هم قرار گیرند، کیش می‌تواند از یک مقصد فصلی داخلی به یک گزینه جدی برای گردشگرانی تبدیل شود که در تاریکی زمستان اسکاندیناوی یا سرمای روسیه به دنبال آفتاب و دریا می‌گردند. آینده‌ای که مخملباف و همکارانش به آن امیدوارند، نه تنها برای جزیره، بلکه برای صنعت گردشگری ایران می‌تواند نقطه عطفی باشد. ■

رشد مناطق تجارت آزاد

تقاضای شرکت‌های آمریکایی برای استفاده از مناطق تجارت خارجی (Foreign-Trade Zones) در سال ۲۰۲۶ به‌شکل چشمگیری افزایش یافته است. طبق داده‌های رسمی، در نیمه اول سال جاری تعداد اعلان‌های فعالیت تولیدی پیشنهادی به ۷۲ مورد رسید، رقمی که بیش از دو برابر ۳۵ مورد ثبت‌شده در مدت مشابه سال ۲۰۲۵ است. این جهش عمدتاً نتیجه مستقیم تعرفه‌های جدید دولت ترامپ و سیاست‌های تشویق بازگرداندن تولید (reshoring) به خاک آمریکا ارزیابی می‌شود.

مناطق تجارت خارجی ابزاری قدیمی اما اکنون حیاتی برای مدیریت نقدینگی و کاهش تأثیر تعرفه‌ها هستند. شرکت‌ها می‌توانند کالاهای وارداتی را بدون پرداخت فوری عوارض گمرکی در این مناطق نگه‌داری، پردازش یا مونتاژ کنند و تنها هنگام خروج نهایی به بازار داخلی، عوارض را بپردازند. این ویژگی در شرایطی که تعرفه‌ها به‌طور قابل توجهی بالا رفته، به ابزاری استراتژیک برای حفظ رقابت‌پذیری تبدیل شده است.

بخش‌های فعال در این موج جدید متنوع‌اند. صنعت نیمه‌هادی‌ها با پروژه‌هایی مانند سرمایه‌گذاری اینتل در آریزونا در صدر قرار دارد. خودرو و قطعات خودرو، انرژی، داروسازی و تجهیزات پزشکی نیز سهم قابل توجهی از درخواست‌های جدید را به خود اختصاص داده‌اند. انجمن ملی مناطق تجارت خارجی (NAFTZ) گزارش داده که بیش از ۸۳ درصد مدیران این مناطق انتظار دارند فعالیت‌ها در سال ۲۰۲۶ همچنان افزایش یابد؛ نشانه‌ای روشن از تداوم این روند.

در سطح ایالتی نیز تحرکاتی دیده می‌شود. بنادر ایندیانا اخیراً یک منطقه تجارت آزاد جدید ایجاد کرده و مدیر آن را منصوب کرده‌اند. این اقدام نشان‌دهنده علاقه گسترده ملی به استفاده از این ابزار به‌عنوان سپری در برابر عدم‌قطعیت‌های تجاری است.

تحلیلگران اقتصادی معتقدند این افزایش تقاضا دو وجه دارد: از یک سو می‌تواند به بازگرداندن بخشی از زنجیره تأمین کمک کند و اشتغال صنعتی را تقویت نماید؛ از سوی دیگر، وابستگی بیشتر به مناطق ویژه ممکن است نشان‌دهنده فشار ساختاری بر تولیدکنندگان داخلی باشد که بدون این امتیازات قادر به رقابت نیستند. در نهایت، مناطق تجارت خارجی اکنون نه صرفاً یک تسهیل گمرکی، بلکه بخشی از استراتژی بقا و تطبیق صنایع آمریکایی با نظم جدید تجاری شده‌اند. ■

رفع موانع تولید پاک کیش

در جزیره‌ای که موتورسیکلت‌های بنزینی از سال‌ها پیش ممنوع شده‌اند و حمل‌ونقل پاک به نماد هویت زیست‌محیطی آن تبدیل شده، تولیدکنندگان موتورسیکلت برقی هنوز با موانع جدی دست‌وپنجه نرم می‌کنند. بازدید میدانی اخیر از چند کارگاه تولیدی در کیش، فرصتی بود تا مشکلات و مطالبات این واحدها با هدف حمایت از تولید و ساماندهی عرضه و فروش بررسی شود.

این بازدید نشان داد که تولیدکنندگان محلی، که برخی از آن‌ها در مراحل احداث یا توسعه خطوط مونتاژ قرار دارند، با چالش‌هایی فراتر از صرف مسائل فنی روبه‌رو هستند. تأمین قطعات باکیفیت، به‌ویژه باتری‌های لیتیومی که بخش عمده قیمت تمام‌شده را تشکیل می‌دهند، همچنان وابسته به واردات و نوسانات ارزی است. در عین حال، فرآیند پلاک‌گذاری و اخذ استانداردهای لازم گاه به تأخیر می‌انجامد و می‌تواند خطوط تولید را موقتاً متوقف کند؛ تجربه‌ای که پیش‌تر نیز برای برخی واحدها رخ داده و به بیکاری موقت نیروهای کار منجر شده است.

از سوی دیگر، ساماندهی عرضه و فروش نیز دغدغه‌ای اساسی است. بازار کیش به دلیل ممنوعیت واردات گسترده و تأکید بر تولید داخل، بالقوه ظرفیت بالایی دارد، اما نگرانی مصرف‌کنندگان از عمر باتری، خدمات پس از فروش و کیفیت قطعات، تقاضا را محدود می‌کند. تجربه گذشته نشان داده که نبود تعهدات رسمی گارانتی، اعتماد عمومی را تضعیف کرده و حتی مداخله دستگاه‌های نظارتی و قضایی را برای الزام واردکنندگان و عرضه‌کنندگان به ارائه خدمات یک‌ساله ضروری ساخته است.

تحلیل این وضعیت نشان می‌دهد که کیش، به‌عنوان منطقه آزاد با مزایای مالیاتی و گمرکی، می‌تواند الگویی برای تولید وسایل نقلیه پاک باشد. با این حال، بدون رفع موانع بروکراتیک، ایجاد زیرساخت شارژ پایدار و حمایت هدفمند از زنجیره تأمین، این فرصت به تهدید تبدیل می‌شود. تولیدکنندگان خواهان شفافیت بیشتر در فرآیندهای اداری، تسهیل دسترسی به بازار و تضمین کیفیت هستند تا بتوانند نه تنها نیاز جزیره، بلکه بخشی از تقاضای سرزمین اصلی را نیز پوشش دهند.

در نهایت، این بازدید میدانی بیش از یک اقدام نمادین است. موفقیت آن وابسته به تبدیل مطالبات به سیاست‌های اجرایی است؛ سیاست‌هایی که تولید پاک را از شعار به واقعیت اقتصادی تبدیل کند و کیش را به قطب واقعی موتورسیکلت برقی بدل سازد. ■

از جذب سرمایه تا تقویت جایگاه ترانزیتی گیلان

منطقه آزاد انزلی

رشت در تالار مرکزی این شهر ساحلی، صبح چهارشنبه ۲۷ آبان ۱۴۰۵، جمعی از مقامات دولتی، مدیران مناطق آزاد و صدها سرمایه‌گذار خصوصی گرد هم آمدند تا نخستین رویداد سرمایه‌گذاری استان گیلان را افتتاح کنند. رویدادی که با شعار «گیلان؛ دروازه سرمایه‌گذاری پایدار ایران» برگزار می‌شود و بیش از آنکه یک همایش محلی باشد، نشانه‌ای از تلاش تازه تهران برای بازتعریف جایگاه شمال کشور در معادلات تجاری و ترانزیتی است.

سازمان منطقه آزاد انزلی در مرکز این صحنه قرار دارد. این منطقه که سال‌ها به عنوان یکی از نقاط کم‌تردیده‌شده مناطق آزاد ایران شناخته می‌شد، اکنون خود را به عنوان محور پیوند بازارهای شمال و جنوب معرفی می‌کند. در غرفه مستقل این سازمان، ظرفیت‌های بندری، صنعتی، گردشگری و لجستیکی به نمایش گذاشته شده و عصر همان روز، پنل تخصصی «گیلان؛ حلقه اتصال بازارهای شمال و جنوب» با حضور مدیرعامل سازمان، مصطفی طاعتی‌مقدم، و مدیران بنادر، راه‌آهن، فرودگاه و کشتیرانی برگزار می‌شود.

هدف رسمی رویداد دو روزه روشن است: معرفی بسته‌های سرمایه‌گذاری آماده، کاهش فاصله میان بخش خصوصی و دستگاه‌های دولتی، ایجاد بانک سرمایه‌گذاران استان و تعریف گیلان به عنوان قطب سرمایه‌گذاری شمال کشور. بیش از ۵۶۰ فعال اقتصادی دعوت شده‌اند و مقامات می‌گویند شرکت‌های بزرگ آمادگی تزریق تا ۲۰۰ همت سرمایه را اعلام کرده‌اند. محمدصادق مفتح، رئیس سازمان توسعه تجارت ایران، از تدوین ۲۰ بسته سرمایه‌گذاری در حوزه‌های تولید، صنایع تکمیلی و تجارت خبر داده که به گفته او می‌تواند نزدیک به ۴۸۰۰ شغل صنعتی ایجاد کند.

اما پشت این اعداد، منطقه‌ای قرار دارد که موقعیت جغرافیایی‌اش بیش از هر زمان دیگری اهمیت یافته است. گیلان در حاشیه دریای خزر و در مسیر کریدور بین‌المللی شمال-جنوب واقع شده است. بندر انزلی به عنوان یکی از قدیمی‌ترین بنادر ایران و مجتمع بندری کاسپین که در دریا ساخته شده، دو نقطه کلیدی این معادله‌اند. بندر کاسپین که با اتصال ریلی به شبکه سراسری کشور گره خورده، در سال‌های اخیر رشد قابل توجهی در حجم عملیات داشته و مقامات منطقه آزاد می‌گویند عملکرد آن تقریباً دو برابر شده است. اخیراً قرارداد احداث سه پست اسکله جدید با سرمایه‌گذاری حدود ۶.۷ همت (بخشی از سوی بخش خصوصی و بخشی از سوی خود سازمان) به امضا رسیده که می‌تواند یک میلیون تن به ظرفیت بندر اضافه کند.

این تحولات در بستری بزرگ‌تر رخ می‌دهد. کریدور شمال-جنوب که کالا را از بنادر جنوبی ایران به دریای خزر و سپس به روسیه، قزاقستان و فراتر از آن می‌رساند، در سال‌های اخیر به دلیل تنش‌های ژئوپلیتیک و نیاز به مسیرهای جایگزین، اهمیت تازه‌ای یافته است. منطقه آزاد انزلی خود را حلقه کلیدی این زنجیره می‌داند: دسترسی همزمان به دریا، ریل، جاده و فرودگاه بین‌المللی رشت، معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد و نزدیکی نسبی به پایتخت. مدیران منطقه تأکید می‌کنند که هم‌افزایی زیرساخت‌های بندری، ریلی، فرودگاهی و دریایی می‌تواند هزینه و زمان حمل‌ونقل را کاهش دهد و گیلان را به هاب لجستیکی جنوب دریای خزر تبدیل کند.

با این حال، چالش‌ها پنهان نیستند. تجربه مناطق آزاد ایران نشان داده که معافیت‌های قانونی به‌تنهایی کافی نیست. مشکلات اداری، نوسانات ارزی، محدودیت‌های بانکی ناشی از تحریم‌ها و رقابت با مسیرهای جایگزین (از جمله مسیرهای عبوری از کشورهای همسایه) همچنان وجود دارد. برخی کارشناسان معتقدند که بدون تکمیل کامل اتصالات ریلی از جمله پروژه‌های مرتبط با رشت-آستارا و تقویت پسکرانه بندری وعده‌های ترانزیتی محقق نمی‌شود. همچنین تمرکز بر صنایع دانش‌بنیان و های‌تک که مقامات گیلان از آن سخن می‌گویند، نیازمند زیرساخت‌های انرژی، نیروی انسانی متخصص و ثبات مقرراتی است که در کوتاه‌مدت تضمین شده نیست.

از سوی دیگر، رویداد گیلان بخشی از الگوی گسترده‌تری است که استان‌های مختلف ایران در پیش گرفته‌اند: برگزاری همایش‌های سرمایه‌گذاری با حضور مقامات ملی، نمایشگاه‌های جانبی و پنل‌های تخصصی. در گیلان این الگو با تأکید ویژه بر «شهرستان‌محوری» و معرفی ظرفیت‌های محلی همراه شده است. استاندار گیلان، هادی حق‌شناس، و معاونان اقتصادی استان بارها بر معرفی فرصت‌های واقعی و کاهش فاصله میان بخش خصوصی و دولتی تأکید کرده‌اند. حضور معاونان وزارتخانه‌های صنعت و گردشگری نیز نشان می‌دهد که تهران این رویداد را جدی گرفته است.

تحلیلگران اقتصادی می‌گویند موفقیت چنین رویدادهایی نه در تعداد شرکت‌کنندگان یا حجم اعلامی سرمایه‌گذاری‌های بالقوه، بلکه در تبدیل مذاکرات به قراردادهای اجرایی و پروژه‌های واقعی سنجیده می‌شود. گیلان مزیت‌های طبیعی و جغرافیایی دارد: خاک حاصلخیز، آب و هوای مناسب برای گردشگری، موقعیت ترانزیتی و نیروی کار نسبتاً آموزش‌دیده.

اما تبدیل این مزیت‌ها به جریان پایدار سرمایه نیازمند شفافیت در فرآیندهای اداری، تضمین امنیت سرمایه‌گذاری و هماهنگی واقعی میان دستگاه‌های اجرایی است.

منطقه آزاد انزلی در این میان نقشی دوگانه بازی می‌کند. از یک سو، به عنوان ویترین ظرفیت‌های لجستیکی و تجاری شمال، و از سوی دیگر به عنوان آزمایشگاهی برای مدل‌های مشارکتی بخش خصوصی در توسعه زیرساخت‌ها. تجربه ساخت اسکله‌ها به روش BOT و جذب سرمایه‌گذاران خارجی (از جمله در تجهیزات بندری) نشان می‌دهد که مدل‌های مشارکتی می‌توانند کارساز باشند، اما مقیاس آن هنوز محدود است.

در نهایت، رویداد سرمایه‌گذاری گیلان بیش از آنکه نقطه پایان باشد، نقطه آغاز یک آزمایش است: آیا استان‌های شمالی می‌توانند از حاشیه به مرکز معادلات تجاری ایران بازگردند؟ پاسخ به این پرسش نه در سخنرانی‌های افتتاحیه، بلکه در ماه‌ها و سال‌های آینده مشخص خواهد شد؛ زمانی که مشخص شود بسته‌های سرمایه‌گذاری معرفی‌شده به پروژه‌های اجرایی تبدیل شده‌اند یا نه، و اینکه آیا کریدور شمال-جنوب واقعاً به جریان پایدار کالا و سرمایه بدل می‌شود یا همچنان در سطح ظرفیت بالقوه باقی می‌ماند.

گیلان با موقعیت جغرافیایی‌اش، فرصت‌های واقعی دارد. تبدیل این فرصت‌ها به واقعیت اقتصادی، اما، نیازمند چیزی فراتر از یک رویداد دو روزه است: تداوم سیاست‌گذاری، کاهش موانع اجرایی و ایجاد اعتماد پایدار میان سرمایه‌گذاران و نهادهای دولتی. تالار مرکزی رشت در این هفته میزبان این گفت‌وگو بود؛ حالا نوبت عمل است... ■

انبار FLOW هند در دبی

در میانه ماه نوامبر ۲۰۲۶، نخستین انبار شیمیایی خارج از مرزهای هند در منطقه آزاد جبل علی (جافزا) دبی افتتاح شد. این مرکز که زیر چتر ابتکار FLOW (تسهیل لجستیک، انبارداری و تکمیل سفارش‌های خارجی) وزارت بازرگانی و صنعت هند و در چارچوب مأموریت ترویج صادرات راه‌اندازی شده، نقطه عطفی در استراتژی هند برای نزدیک کردن زنجیره تأمین شیمیایی خود به بازارهای هدف است.

این انبار توسط شورای ترویج صادرات مواد شیمیایی پایه، لوازم آرایشی و رنگ‌ها (CHEMEXCIL) با همکاری Apex Logistics و شرکت MOL INDU و حمایت جافزا ایجاد شده و با حضور دکتر ای. ویشنو واردان ردی، کنسول کل هند در دبی، افتتاح گردید. هدف اصلی آن، فراهم‌آوردن امکان نگهداری موجودی برای صادرکنندگان هندی، به‌ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط (MSME ها)، در نزدیکی مشتریان خلیج فارس، آفریقا، اروپا و آسیاست تا زمان تحویل کاهش یابد و پاسخگویی به سفارش‌های فوری ممکن شود.

جافزا اکنون میزبان بیش از ۵۳۲ شرکت پتروشیمی از بیش از ۷۰ کشور و بیش از ۲۳۰۰ شرکت هندی است. این اکوسیستم تخصصی، همراه با کاهش تعرفه‌های ناشی از توافق جامع اقتصادی هند-امارات (CEPA)، به صادرکنندگان هندی امکان می‌دهد نه تنها انبار کنند، بلکه در برخی موارد تولید یا بازصادرات نیز انجام دهند. هند در حال حاضر تنها حدود ۶.۳ درصد از واردات شیمیایی امارات را تأمین می‌کند؛ نگهداری موجودی محلی می‌تواند این سهم را افزایش دهد و از دست رفتن سفارش‌هایی که به دلیل فاصله جغرافیایی از دست می‌رفت، جلوگیری کند.

از منظر تحلیلی، این اقدام بخشی از برنامه گسترده‌تر هند برای بیش از دو برابر کردن صادرات شیمیایی به ۶۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۳۰ است. دبی نخستین حلقه از شبکه‌ای برنامه‌ریزی شده در ۳۰ بازار خواهد بود. موفقیت آن به عوامل متعددی وابسته است: توانایی MSME ها در استفاده واقعی از خدمات انبارداری و تکمیل سفارش، هماهنگی مقرراتی میان دو کشور، و رقابت با تأمین‌کنندگان دیگر که ممکن است مزیت مشابهی ایجاد کنند. در عین حال، موقعیت استراتژیک جافزا به‌عنوان مرکز لجستیک منطقه‌ای، این انبار را به ابزاری بالقوه قدرتمند برای تثبیت حضور هند در زنجیره‌های ارزش جهانی شیمیایی تبدیل کرده است... ■

پیوند اصفهان و ارس

اعضای کمیسیون توسعه صادرات و مدیریت واردات اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان اخیراً به منطقه آزاد ارس سفر کردند تا از نزدیک ظرفیت‌های تجاری، تولیدی و سرمایه‌گذاری این منطقه و همچنین گمرکات جلفا و نوردوز را بررسی کنند. این بازدید، که در ظاهر یک سفر کاری معمول به نظر می‌رسد، در واقع بخشی از تلاش گسترده‌تر برای اتصال قطب صنعتی مرکزی کشور به یکی از مهم‌ترین دروازه‌های شمالی ایران به سوی بازارهای قفقاز و اوراسیاست.

اصفهان، با صنایع فولاد، پتروشیمی، نساجی، ماشین‌سازی و شبکه گسترده‌ای از بنگاه‌های کوچک و متوسط، یکی از موتورهای تولید کشور محسوب می‌شود. اما دسترسی به بازارهای خارجی، به‌ویژه در شرایط محدودیت‌های بانکی و لجستیکی، همچنان چالش‌برانگیز است. منطقه آزاد ارس، واقع در شمال غرب و هم‌مرز با جمهوری آذربایجان، ارمنستان و نخجوان، موقعیتی جغرافیایی دارد که آن را به پل طبیعی ایران به سوی اتحادیه اوراسیا تبدیل کرده است. گمرک جلفا و پایانه نوردوز، به‌عنوان تنها مرز زمینی فعال ایران با ارمنستان، امکان ترانزیت و صادرات مستقیم را فراهم می‌کنند؛ امکانی که برای صادرکنندگان اصفهانی می‌تواند مسیر کوتاه‌تر و کم‌هزینه‌تری نسبت به مسیرهای سنتی جنوبی یا غربی باشد.

بازدیدکنندگان از ظرفیت‌های تولیدی منطقه، واحدهای صنعتی مستقر و تسهیلات گمرکی دیدن کردند. منطقه آزاد ارس در سال‌های اخیر بر تخصصی‌سازی فعالیت‌ها، جذب سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌های لجستیکی تأکید کرده است. صادرات محصولات گلخانه‌ای، فولاد، قیر و کالاهای صنعتی از این منطقه به روسیه، ترکیه، عراق و کشورهای آسیای میانه نشان‌دهنده پتانسیل واقعی آن است. در عین حال، معافیت‌های مالیاتی، رویه‌های گمرکی ساده‌تر و امکان تولید صادرات‌محور، جذابیت سرمایه‌گذاری را افزایش داده است. برای فعالان اصفهان، این مزایا می‌تواند به معنای کاهش هزینه‌های تمام‌شده صادرات و افزایش رقابت‌پذیری در بازارهای شمالی باشد.

تحلیل این همکاری بالقوه فراتر از یک تفاهم‌نامه محلی است. اقتصاد ایران برای کاهش وابستگی به نفت، نیازمند تنوع‌بخشی به مقاصد صادراتی و تقویت زنجیره‌های ارزش داخلی است. اصفهان قدرت تولید دارد؛ ارس قدرت دسترسی. پیوند این دو می‌تواند الگویی برای هم‌افزایی بین استانی باشد: کالاهای صنعتی و کشاورزی اصفهان از مسیر ارس به بازارهای اوراسیا برسد و در مقابل، مواد اولیه یا فناوری‌های مورد نیاز از همان مسیر وارد شود. چنین ارتباطی همچنین می‌تواند به توسعه لجستیک مشترک، ایجاد انبارهای منطقه‌ای و حتی سرمایه‌گذاری مشترک در واحدهای تولیدی ارس منجر شود.

با این حال، چالش‌ها جدی است. هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف گمرکی، بانکی و استاندارد، همچنان کند است. نوسانات ارزی، مشکلات نقل‌وانتقال مالی و رقابت با مسیرهای جایگزین از طریق ترکیه یا کشورهای همسایه، می‌تواند انگیزه صادرکنندگان را کاهش دهد. علاوه بر این، موفقیت این پیوند به تداوم سیاست‌های حمایتی از مناطق آزاد و رفع موانع بروکراتیک بستگی دارد. تجربه نشان داده که بازدیدهای هیئت‌های تجاری alone کافی نیست؛ باید به قراردادهای مشخص، تسهیل رویه‌ها و پیگیری مستمر منجر شود.

از منظر راهبردی، این حرکت اصفهان را در موقعیتی قرار می‌دهد که نه تنها به بازارهای سنتی خلیج فارس و عراق نگاه کند، بلکه به سمت شمال نیز گشوده شود. در شرایطی که دیپلماسی اقتصادی ایران بر گسترش روابط با همسایگان و اوراسیا تأکید دارد، استفاده از ظرفیت‌های موجود در ارس می‌تواند هزینه‌های ورود به این بازارها را کاهش دهد. اتاق بازرگانی اصفهان با تمرکز کمیسیون توسعه صادرات خود بر این موضوع، نشان می‌دهد که بخش خصوصی استان به دنبال راه‌حل‌های عملی و نه صرفاً شعاری است.

در نهایت، بازدید هیئت اصفهانی از ارس بیش از یک تور صنعتی است. این اقدام نشان‌دهنده درک این واقعیت است که رشد پایدار صادرات نیازمند اتصال هوشمندانه ظرفیت‌های داخلی است. اگر این همکاری به مرحله اجرایی برسد، می‌تواند الگویی برای سایر استان‌های صنعتی باشد تا از مزیت‌های مناطق آزاد مرزی بهره‌مند شوند. ارس می‌تواند نه فقط یک منطقه آزاد محلی، بلکه بخشی از زنجیره ارزش ملی برای صادرات غیرنفتی باشد. موفقیت این پیوند، به اراده عملی دو طرف و حمایت سیاست‌گذاران مرکزی بستگی دارد. در غیاب آن، فرصت‌ها همچنان روی کاغذ باقی می‌مانند. ■

گفت‌وگو در ارس

آیین گرامیداشت روز کتاب، کتابخوانی و کتابدار آذربایجان شرقی در منطقه‌ای برگزار شد که بیشتر با تجارت و مرز شناخته می‌شود تا با قفسه‌های کتاب. همزمان با سی‌وچهارمین هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران، سازمان منطقه آزاد ارس و اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان این مراسم را در قلب منطقه‌ای برگزار کردند که معمولاً نماد اقتصاد و عبور کالا است، نه گفت‌وگوی فرهنگی.

اسد بابایی، مدیرکل کتابخانه‌های عمومی آذربایجان شرقی، در این آیین بر تغییری تأکید کرد که فراتر از آمار می‌رود: کتابخانه‌ها باید از مکان‌های صرفاً امانت‌دهی کتاب به مراکز زنده تعاملات اجتماعی تبدیل شوند. شعار امسال هفته کتاب «با کتاب گفت‌وگو کنید» دقیقاً همین رویکرد را بازتاب می‌دهد. بابایی اعلام کرد که استان اکنون ۲۰۲ نقطه ارائه خدمات کتابخانه‌ای دارد: ۱۵۴ کتابخانه نهادی، ۳۰ کتابخانه سیار و ۱۸ سالن مطالعه خصوصی. تعداد کتابخانه‌های سیار از سه به شش رسیده و موجودی کتاب‌ها از حدود ۲ میلیون و ۸۱۹ هزار جلد در سال ۱۴۰۰ به نزدیک ۴ میلیون جلد افزایش یافته است.

این اعداد در نگاه اول پیشرفت زیرساختی به نظر می‌رسند، اما اهمیت واقعی‌شان در بافت منطقه‌ای آشکار می‌شود. برگزاری چنین مراسمی در منطقه آزاد ارس، نشان‌دهنده تلاش برای پیوند دادن دو جهان ظاهراً جداست: جهان توسعه اقتصادی و جهان توسعه فرهنگی. منطقه‌های آزاد اغلب متهم به تمرکز صرف بر رشد کمی و جذب سرمایه هستند؛ حضور کتاب و کتابدار در این فضا، ادعایی ضمنی است که توسعه پایدار بدون سرمایه فرهنگی ناقص می‌ماند.

طرح‌های اعلام‌شده از «جهانیدگان» برای سالمندان تا «دانش‌آموز کتابیار»، «کودک کتابخوان» و «خانواده کتابخوان» نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران فرهنگی استان به دنبال نهادینه‌سازی مطالعه در لایه‌های مختلف اجتماعی‌اند، نه صرفاً برگزاری رویدادهای مناسبتی. تجلیل از کتابداران، کتابخوانان، پیشکسوتان و حامیان در پایان مراسم نیز پیامی روشن داشت: بدون نیروی انسانی متعهد، زیرساخت‌ها بی‌جان می‌مانند.

در نهایت، این آیین بیش از یک مراسم رسمی بود. انتخاب ارس به‌عنوان میزبان، پرسشی اساسی را مطرح می‌کند: آیا مناطق آزاد می‌توانند به آزمایشگاه‌هایی برای گسترش سرمایه اجتماعی تبدیل شوند، یا فرهنگ همچنان در حاشیه دستور کار اقتصادی باقی خواهد ماند؟ پاسخ این پرسش، نه در آمار کتاب‌ها، که در تداوم چنین گفت‌وگوهایی نهفته است.. ■

